րուց վիտաւորութիւն կայ հրատարակել Ս. Պետերբուրգում «Восточное Обозрѣніе» շաբաթաթերթը ռուսերէն լեզուով պ. Եադրինցեվի խմբագրութեամբ:

—

«Հայոց Բարեգործական ընկերութեան» խորհուրդը յայտնում է ընկերութեան անդամներին, որ տեղական վարչութիւնների և մասնաժողովների համար խմբագրած հրահանգի նախագիծը տըպված է և դրա օրինակները կարելի է ստանալ պ. Յ. Զիթախեանցի գրասենեակում և պ. Ն. Ծատուրեանցի խանութում: Իսկ հրահանգի քննութեան համար կայանալի ընդհանուր ժողովի օրը և տեղը կը յայտարարվի առանձին:

—

Վ. ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ գրում են մեզ: «Այստեղ մի նոր և ամենակեղտոտ սովորութիւն է առաջ եկել, ով ում հետ թշնամութիւն կամ կռիւ ունի, իր վրէժը առնելու համար անանուն նամակներ է գրում նրան, լի ամեն տեսակ զզուելի խօսքերով: Այսպիսի նամակներ այստեղ երկու պարոններ ստացել են արդէն: Այս տեսակ նամակներից մէկը յայտնվեցաւ մեր օրիորդաց դպրոցում, որը ծածուկ գրել էին մի օրիորդի կարի թաշկինակի մէջ: Ցաւալի է, որ դպրոցում, ուր ևս օրիորդները այս տեսակ անվայել բաներով են պարապվում, և տեսուչը կամ հոգաբարձութիւնը այնքան անհոգ են, որ ամենևին ուշադրութիւն չը դարձրին քննելու և պատժելու յանցաւորին:

—

Նոյնտեղից գրում են, որ ագուլեցիք վերջապէս հասկանալով բժշկի անհրաժեշտութիւնը, վճռեցին մի բժիշկ բերել տալ Երևանից: Այդ մասին ստորագրութիւն բացվեցաւ և մի ժամում մօտ 300 րուբլ հաւաքվեցաւ: Ստորագրութիւնը յաջող կերպով շարունակվում է:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, դեկտեմբերի 20-ին

Մի քանի ժամանակից ի վեր մանաւանդ Մասիսը սովորութիւն է չինել իր համար մի նոր տեսակ գրականական խարդախութիւն. ամեն օր արտատպում է Մշակից կարևոր լուրեր և նամակներ ու այդպիսով լցնում իր սիւնակները առանց սակայն յիշատակելու առած աղբիւրը: Այսպիսի մի լիրբ բանագողութիւն և զանցառութիւն միայն Կ. Պօլսի լրագիրը կարող է թոյլ տալ իրան, որի խմբագրողները ծխական դպրոցների թերուսներն են:

Նիկողայոս Թիւլպենտչեանց, որին տանել է տուել Մանկունին իբրև իրան վաղուց յայտնի մի ճարպիկ ինտրիգան, շարունակում է նամակներ գրել Վաղարշապատից «Թէրճիմանի էֆքեար» խայտառակ լրագրին (Ազարեանի և Հասունի օրգան) յարձակվելով ռուսահայերի և մանաւանդ Մշակի վրա, իսկ մի և նոյն ժամանակ մեծ մեծ գովասանութիւններ շռայլելով Մանկունու «ազգասիրութեան» և «տաղանդի» վրա:

Մի նոր տեսակ երևոյթ է նշմարվում այժմ տաճկահայ բողոքականների մէջ, այն է, թշնամական շարժումներ դէպի միսիօնէրները, որոնք ձգտում ունեն ջլատել նոցա մէջ ազգասիրական հակումները: Այդ շարժումների մէջ մասնակցողները գլխաւորապէս գաւառացի հայ-բողոքականներն են, որոնց նշանաբանն այն է, թէ մնալով հաւատարիմ բողոքական կրօնին, պիտի մնան մի և նոյն ժամանակ և հարազատ հայեր:

«Daily Nevs»-ի թղթակից Օդոնովան, որը բանտարկված էր ամբողջ շաբաթ Թիւրքաց կառավարութեան հրամանով, սուլթանի մի քանի ադիւտանտների ներկայութեամբ հայոց առթիւ սուլթանի դէմ խօսելու համար, այսօր բանտից արձակվելով վեց ժամվայ մէջ արտաքսվեց Թիւրքիայից: Գնալու րոպէում երդում է արել մեծ աղմուկ հանել Եւրոպայում ընդդէմ Թիւրքիայի և ի նպաստ հայոց:

Մշակի ազդեցութեան տակ սովելոց յանձնաժողովը յայտարարեց անյապաղ Կ. Պօլսի լրագիրների մէջ թէ շուտով հաշիւ կը տայ ազգին: Հետաքրքիր է իմանալ ինչու առաջ այդ չէր անում:

Լուր է պտտում թէ, Ծննդեան երկրորդ օրը սուլթանը ընդունելութիւն է նշանակած Ներսէս պատրիարքին. ասում են որ անձամբ պիտի վըստահացնէ պատրիարքին Հայաստանի ռէֆօրմների մասին և համոզէ յետ առնել իր հրաժարականը:

Մեծ ուշադրութեան արժանի մի բան է, որ հայերի այսպիսի մի նշանաւոր ցոյցերի ժամանակ հայոց դէմ այնչափ կատաղի մի լրագիր, ինչպէս «Թէրճիմէնի Հաքիկատ» որ Սայիդ փաշայի օրգանն է, ոչինչ չէ խօսում հայոց դէմ, այլ միայն խորհրդաւոր լռութիւն է պահում:

Բողոքականների «Աւետաբեր» լրագիրը, յունաց ամենայայտնի լրագիր «Նէօլօղօս» և «Messager d'Athénes» լրագիրները շատ համակրական կերպով են խօսում Ներսէս պատրիարքի վրա և ի նպաստ հայոց:

Երէկ յունաց Թագաւորի անուանակոչութեան առթիւ Կ. Պօլսի յունաց դեսպան Կօնդուրիօտիի պալատում կենաց բաժակ են առաջարկել նոյնպէս Ներսէսի համար, անուանելով նրան «Հայոց մեծ պատրիարք»: Առհասարակ վերջին ժամանակներս շատ մեծ ձգտումներ են նշմարվում յունաց կողմից հայոց հետ համերաշխութիւն հաստատելու համար:

Օդոնովանը իր արտաքսվելու օրը կանչված է եղել Թիւրքաց ատեան լսելու համար սուլթանի կամքը թէ երբ յետ առնէ իր խօսքերը, սուլթանից ներողութիւն կը ստանայ: Սորա պատասխան Օ'դոնովանը ասել է. «սուլթանի թողութեան ես բնաւ կարօտ չեմ, եթէ նաև ինձ անձամբ էլ հաղորդէ այդ թողութեան մասին, մանաւանդ որ երբ այդ մասին հաղորդում ինձ այնպիսի մարդիկ, որոնց իւրաքանչիւրը երկու երկու մէջիդով կարող եմ կաշառել: Այս խօսքի վրա վեց ժամ ժամանակամիջոց են տալիս իրան Թիւրքիան թողնելու համար:

Տրանսիլվանիայի մէջ հայ-կաթօլիկների նոր մեծ ազգային շարժում է յայտնվել. Աւստրիական և ընդհանուր լրագրական աղմուկի ազդեցութեան տակ հայոց մասին, այդտեղի բազմաթիւ հայ-կաթօլիկները բողոք են տալ Աւստրիայի կառավարութեան լատին եպիսկոպոսները վերցնել և նոցա տեղ տալ իրանց հայ-կաթօլիկ եպիսկոպոսներ: Աւստրիական կառավարութիւնը հրամայել է հոգևոր իշխանութեան անմիջապէս կատարել հայոց պահանջը:

Պատրիարքը տեսակցութիւն ունեցաւ լորդ Դիւֆերինի հետ, որը ասեց նորան հետևեալը. «Թիւրքիան այնչափ լաւ ուսումնասիրելուց յետ միայն կարող եմ գնահատել այն արիասրտութիւնը, որով դուք այդչափ բացարձակ դիմադրութիւն էք անում Թիւրքիայի պէս մի բարբարոս տէրութեան. յայտնում եմ իմ կատարեալ հիացմունքը ձեր սրբազնութեան, և իմ անպայման համակրութիւնը ձեր դատին, որի համար աշխատելուց ոչ մի րոպէ յետ չեմ կանգնում:»

Ուղարկում եմ ներփակեալ «Daily News-ի» մի հեռագրալուրը Կ. Պօլսից և մի մեծ առաջնորդող յօդուածը նոյն համարի մէջ:

Գրիգոր Նիկողոսեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Русскій Курьеръ» լրագրի Կ. Պօլսի թղթակիցը ասում է: «Հայոց պատրիարքը չէ համաձայնվում յետ առնել իր հրաժարականը. նա անխախտ է մնում իր վճռի մէջ, չը նայելով որ սուլթանը, Բ. Դուռը և հայոց ազգային ժողովը չեն ընդունում նրա հրաժարականը: Հմուտ մարդիկ հաւատացնում են որ սրբազանը այն ժամանակ միայն կը համաձայնվի նստել իր պատրիարքական աթոռի վրա, երբ ինքն սուլթանը անձնական կերպով կը խոստանայ նրան գոնէ քիչ թէ շատ թեթևացնել և տանելի դարձնել հայերի դրութիւնը: Թիւրքաց մամուլը շատ զբաղված է այդ խնդրով: Անցեալ շաբաթը «Վակթ» լրագիրը նուիրեց գրեթէ իր բոլոր առաջնորդող յօդուածները այդ խնդրին: Պատրիարքի արիութեան շնորհով Հայաստանի մէջ կատարվելի ռէֆօրմների խնդիրը շատ առաջ է գնացել, թէև թիւրքերը լսել անգամ չեն կամենում այդ վերանորոգութիւնների մասին:»

—«Порядокъ» լրագրում կարդում ենք որ անգլիական «Daily News» լրագրի Կ. Պօլսի թղթակիցը, որ մի հիւրանոցում հրապարակապէս անպատիւ խօսքեր է ասել սուլթանի դէմ, բանտարկվեցաւ Թիւրք կառավարութեան հրամանով: Նրան մատնեցին մի քանի ադիւտանտներ, որոնք ներկայ էին հիւրանոցում, երբ Օդոնովան իր խօսքերն էր արտասանում:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 դեկտեմբերի: Նովգորոդի գեմստվօն վճռեց գեմստվօի առանձին համաձայնութեամբ ենթարկել վարչութեան նախագահին կամ անդամներին իբրև էքսպերտ հրաւիրելը: Պեշչուրօվ հրաւիրված է Ս. Պետերբուրգ կովկասի վերակազմութեան մասին խորհրդակցելու համար:

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

սէրը, ինչպէս վայելում ես քո մնացած հարստութիւնները: Քո հարեմը ամենագեղեցիկ կնիկների մի ճոխ ժողովածու է, մի անսպառ հարստութիւն է, ինչպէս հարստութիւն պէտք է համարել քո նժոյգների երամակները, քո ոչխարների հօտերը, քո ամբարանոցների թանգագին մթերքները,—այդ բոլորը ծառայում է քո զուարճութիւնների համար:

—Միթէ կարելի է այսպիսի համեմատութիւն անել, հարցրեց խանը վշտանալով:

—Համեմատութիւնը ճիշտ է: Զանազանութիւնը նրա մէջն է միայն, որ քո ձիանները, ոչխարները, և ամբարանոցների թանգագին մթերքները զգացմունք չունեն, գիտակցութիւն չունեն, և այդ պատճառով էլ չեն կարող հասկանալ, թէ ինչպէս են վարվում իրանց հետ, և հետևաբար չեն կարող ունենալ դէպի քեզ ոչ սէր և ոչ ատելութիւն: Բայց քո կնիկները այդպէս չեն. նրանք, որպէս բանական արարածներ, զգացմունք ունեն, նրանք կարող են հասկանալ իրանց դրութեան անտանելիութիւնը:

Եօթն տարվայ գերի փակված լեզուն բաց էր եղել: Նա կամենում էր թափել իր սրտի բոլոր դառնութիւնները, բոլոր թոյնը, բոլոր ցաւերը ինչ որ հաւաքվել էին իր գերութեան եօթն տարիների ընթացքում:

—Ինչ որ խօսում ես դու, նրա խօսքը կտրեց խանը, հակառակ է մուսուլմանների սովորութիւններին, հակառակ է մեր օրէնքներին:

—Սէրը ոչ մի օրէնքի չէ հպատակում, պատասխանեց տիկինը,—և առաւել մուսուլմանների օրէնքին: Նա մարդու ազատ զգացմունքն է, ինչպէս կրօնը:

—Դու գիտես, խան, հարցրեց նա,—որ ես քրիստոնեայի աղջիկ էի, դու ինձ գերի վեր առեցիր իմ ծնողների տնից: Իմ հայրը շատ կրթըված մարդ էր, նա սովորել էր մեր ազգի բոլոր նշանաւոր իմաստունների գրքերը: Նա սիրում էր ուսուցանել ինձ շատ բաներ, ինչ որ ինքը սովորել էր: Մեր երկրում իմ հօրը մի անհաւատ մարդ էին համարում, որովհետև նրա կարծիքները, նրա մտքերը տարբերվում էին հաւատաւոր մարդիկների կարծիքներից: Իմ մայրը մի ջերմեռանդ, քրիստոնեայ կին էր. նա էլ իր կողմից աշխատում էր կրթել ինձ քրիստոնէական բարեպաշտութեան մէջ:—Ուրեմն ինչու ես զարմանում դու, որ իմ խօսքերը հակառակ են մուսուլմանների սովորութիւններին կամ նրանց օրէնքներին: Ես այդպէս եմ սովորել:

—Ուրեմն դու դեռ պահպանել ես քո քրիստոնէութիւնը, հարցրեց խանը զայրացած կերպով:

Տիկինը մնաց շուարված, չը գիտէր ինչ պատասխանել: Նա իր դառնութիւնների մէջ շատ հեռու գնաց, վիրաւորեց խանի ոչ միայն անձնասիրութիւնը, այլ և նրա կրօնական զգացմունքը: Այդ բաւական չէր, նա մերկացրեց իրան: Այժմ մի կերպով պէտք էր փարատել նրա տարակուսանքը:

—Ես, պատասխանեց նա,—ճշմարիտն ասած, ինքս էլ չը գիտեմ, թէ ինչ կրօնքի եմ պատկանում: Բայց որովհետև մեր վիճաբանութիւնը ամուսնական սիրոյ վրա էր, շարունակենք դրա վրա խօսել:

Տիկնոջ անորոշ պատասխանը փոքր ինչ հանգստացրեց խանին, նա ասաց.

—Խօսիր:

—Ճշմարիտ սէրը պէտք է փոխադարձ լինի, շարունակեց տիկինը:—Իսկ փոխադարձ սէր կարող է կայանալ միայն մի զոյգի մէջ: Բայց երբ որ այրը ունի հարիւր կնիկներ, կամ կինը ունի հարիւր այրեր, այդ դէպքում ճշմարիտ սէրը զրկվում է գոյութիւն ունենալուց:

—Ես կարող եմ հարիւր կնիկներ ունենալ և հարիւրին էլ սիրել, ընդհատեց խանը,—այդ ուրիշ բան է, եթէ նրանց մէջ կը գտնվեն այնպիսիները, որ ինձ դուր չեն գալ:

—Դա անհնական է, պատասխանեց տիկինը,—դու կարող ես սիրել հարիւր կնիկներ, այլ խօսքով ասելով, դու կարող ես վայելել առաւել քան հարիւր կնիկներ, բայց հարցը դրանումն է, արդեօք նրանք էլ կը սիրեն քեզ: Որովհետև քո սէրը կատարեալ չի լինի, եթէ փոխադարձաբար նրանք էլ չը սիրեն քեզ:—Ես ասեցի անհնական է, այն մտքով, որ դու, որքան էլ ցանկանայիր, չէիր կարող քո սէրը, քո հոգին, քո սիրտը բաժանել հարիւր կնիկների վրա, որոնք կոչվում են քո ամուսիններ: Իսկ ամուսնական սէրը մի անբաժանելի զգացմունք է. նա պէտք է իր զուգակցին միայն պատկանի, երբ բաժանվեցաւ և օտարների վրա,—նա մեռաւ, այլ ևս գոյութիւն ունենալ չէ կարող: Այդ է պատճառը, որ այսօրվայ քո դժբախտութեան րոպէում քո բազմաթիւ կնիկներից և ոչ մէկը չը կայ, որ քեզ ցաւակից լինէր: Որովհետև, նա որ չէ բաժանել քո սէրը, չէ կարող բաժանել և քո ցաւերը:

—Հիմա տեսնում ես, որ դու ընտանիք չունես, առաջ տարաւ տիկինը:—Դու ունես միայն կնիկների մի խոշոր խումբ, որոնց պահում ես երկաթեայ կապանքների մէջ, որոնք հպատակում են քեզ ամենայն խոնարհութեամբ, որովհետև հակառակելու, ընդդիմութիւն գործելու հնար չունեն: Բանտարկեալը կը հնազանդվի իր բանտապետին, բայց նրան չի սիրի: Քո հարեմատունը քո կնիկների բանտն է,—դա ընտանիք չէ: Քո զաւակները ծնվում են, մեռնում են, դու ամենևին տեղեկութիւն չունես: Դու գիտես, որ իմ աղջիկը արդէն չորս ամիս է, որ մեռած է. դու գիտես, որ իմ որդին այժմ մահամերձ հիւանդ է: Դու ոչինչ չը գիտես, որովհետև ներքինապետը չէ յայտնել քեզ, մի գուցէ քո ուրախութեան ժամերից մի քանի րոպէ խլած լինի: Քո զաւակները ծնվում են, մեծանում են որպէս վայրենիներ: Նրանց դաստիարակում են Աֆրիկայի անապատներից բերված սևերը, որոնք գազաններից ոչինչով չեն զանազանվում: Նրանք հարկաւոր դէպքում ոչ միայն իրաւունք ունեն ծեծելու քո զաւակներին, այլ ծեծում են և քո կնիկներին:—Եւ այդ բոլոր հրէշաւոր խառնափնթորութիւնը դու կոչում ես ընտանիք…

—Քո կնիկները ուրիշ ոչինչ չեն, եթէ ոչ, մետաքսի, գոհարների և ոսկու մէջ պատած լատբուկներ: Ստրուկը կարող է կին լինել, բայց ամուսին լինել կարող չէ, քանի որ իր ստրկութեան մէջ կը մնայ: Նայիր ինձ վրա, նայիր այդ սենեակին, դու կարծում ես այդ բոլոր զարդարանքը, այդ բոլոր ճոխութիւնը քո սիրոյ համար է: Ամենևին: Ներքինապետը ինձ հրամայեց պատրաստվել և ես պատրաստվեցայ: Իսկ եթէ դու իմ սիրտը այս րոպէում քննելու լինես, նրա մէջ կը գտնես դառնութիւն, ցաւ, անբժշկելի վէրքեր….

—Ինչու, հարցրեց խանը կատաղած կերպով:

—Որովհետև դու էլ ինձ չես սիրում:

Տիկինը իսկոյն ուղղեց իր սխալը, ասելով.

—Նրա համար որ, ես արդէն քեզ ասեցի, որ երեխաս հիւանդ է: Մայրը չէ կարող տխուր, վըշտացած չը լինել հիւանդ զաւակի անկողնի մօտ:

Դրսից թշնամու թնդանօթները, իսկ իր տան մէջ կնոջ խօսքերը,—երկուսն էլ միօրինակ ներգործութիւն էին անում բռնապետի սրտի վրա: Թշնամին—ճնշված, հարստահարված հայ էր, իսկ կինը—հարեմի ստրուկ: Երկու համանման վիճակներ, որ չէին տարբերվում: Երկու ստրուկներն ևս ապստամբել էին բռնապետի դէմ: Բայց կնոջ խօսքերը աւելի ուժգին, աւելի խոցողիչ կերպով ազդում էին նրա սրտի վրա, քան թշնամու արձակելի գնդակները բերդի հաստահիմն պարսպների վրա: Ընտանեկան կռիւը աւելի սոսկալի էր, քան արտաքին պատերազմը: Կինը բողոքում էր բռնութեան դէմ:

—Ուրեմն ես ոչ մի տեղ միխիթարութիւն գտնել կարող չեմ, ուրեմն իմ ընտանիքս էլ ինձ հալածում է… հարցրեց խանը խելագարվածի նման:

—Ոչ ոք մեղաւոր չէ, պատասխանեց տիկինը:—Դու ինքդ ես պատրաստել քեզ համար այդ վիճակը:—Քո տունը, քո օջախն անգամ բողոքում է քո դէմ…

—Իսկ ես այդ բողոքի թարգմանը կը լինեմ… ասաց իր մտքում փարիզանը և հեռացաւ սենեակի դրան ետևից, ուր թաքնված, լսում էր նրանց խօսակցութիւնը:

(Կը շարունակվի)